

de folkelige vækkelser og grundtvigianismen i 19. århundrede. Hans sans for de store spørgsmål og linier havde en skyggeside i en vis tilbøjelighed til at forenkle, men hans stærke optagethed fik emnerne til at leve. Derfor blev han en af vore bedste popularisatorer, og som forfatter, redaktør og taler ofrede han en stor del af sin tid på at sprede historisk oplysning. Et centralt personligt anliggende i hans forskning og forfatterskab var altid forholdet mellem den fra grækerne stammende humanisme og kristendommen. Her fandt han de to kilder til den åndelige kraft i den vest-europæiske kultur. Og humanisme og kristendom, med vægten lagt på ansvaret over for næsten, prægede og forbandt alt det tilsyneladende spredte han udrettede som forsker og lærer, borger og menneske.

Povl Bagge

Den 1. februar 1963 døde Sture Bolin knap 63 aar gammel. Hans helbred havde de seneste aar været noget vaklende, men dog kom døden overraskende og bortrev ham midt i fuldførelsen af hans mønthistoriske livsværk.

Sture Bolin var en af Laur. Weibulls tidligste elever. Han disputerede hos ham i 1926 og var derefter docent ved Lunds universitet, indtil han i 1939 efterfulgte ham som professor i historie.

Paa frugtbar maade er Bolins forskning blevet præget af spændingen mellem personlige anlæg og kritisk skoling i milieuet, paa den ene side hans medfødte trang til at finde sammenhæng og udstikke lange linier, paa den anden side den Weibull'ske historieforsknings krav om radikal og indtrængende kritisk granskning af den enkelte kilde og det enkelte problem. Han fulgte ogsaa nok sin lærer i studiet af det hjemlige – det skaanske, det gammel-danske og det nordiske – men paa en ganske anden maade end han, satte han sin forskning ind i et internationalt perspektiv og saa sine problemer i almenhistorisk sammenhæng. Hertil kommer, at der i hans forskningsmetode indgik ganske særlige elementer. Han besad en for en historiker sjælden matematisk indstilling, der ikke blot gav sig direkte udtryk i hans analyser, men som ogsaa spores i hans sikre valg af muligheder til forklaring af en kompliceret sammenhæng, og han havde en speciel evne til at angribe kilderne fra nye vinkler og at opsøge sine kilder udenfor historikerens alfarvej og udlede sikre og talende vidnesbyrd af dem. Det vakte bestyrtelse, men var karakteristisk for hans sikre greb, at han, da han som sagkyndig skulde udrede forholdene omkring

transiteringen af tyske tropper gennem Sverige til Norge i 1940, ikke vilde nøjes med de officielle akter, men krævede grænsestationernes originale toglistes og papirer udleveret. At dette primærmateriale medførte vigtige og uomtvistelige korrektiver overraskede ikke ham.

Bolins evne til at forny forskningen ved skiften fra fordybet analyse til ny syntese kommer klart til orde i docentperiodens forskning i ældre dansk historie. Hans minutøse studie over *Hallandslisten* (Scandia 1929) satte ind paa et klassisk emne, Kong Valdemars Jordebog, men bragte ved stringent matematiske operationer en principielt rigtig løsning, hvor tidligere forskere havde famlet sig frem. Derefter fulgte i 1934 syntesen i *Ledung och frälse*, hvor resultaterne herfra i forbindelse med en omtolkning og videreførelse af Arups banebrydende studier over ledingen dannede kernen i en fortættet social- og militærhistorisk fremstilling af samfundsstrukturens omformning, fra hird og krigsleding til Valdemarernes skatteleding og herremænd. – En mere almen socialøkonomisk oversigt over det gamle nordiske samfund meddelte han siden i *The Cambridge Economic History of Europe I* (1942).

I de samme aar fortsatte han ogsaa Weibull'ernes kritiske arbejde indenfor den ældste dansk-svenske historietradition. Specielt kastede han sig over Adam af Bremen-forskningen, dels i form af analyser af Adams tekst og tekstoverlevering, der rokkede stærkt ved Schmeidlers opfattelse¹, og dels en række nytolkninger af Adams tekst til forstaaelse af den historiske sammenhæng (Scandia 1931 og 1932). Men ogsaa her førte kildeanalyserne over i en omfattende syntese, det historiografiske værk fra 1931 *Om Nordens äldste historieforskning*. Her understreges kontinuiteten som en fortsat intens kildeforskning fra magister Adam over Sakso og danske annaler til den svenske historieskrivnings ældste trin til og med Erikskrøniken. Man udvalgte, omplacerede og omformede forgængerne og føjede dem sammen til stadig nye mønstre, gerne udbygget med frie konstruktioner og tilføjelser, men denne granskning havde en anden mission end vor: ikke objektiv sandhedssøgen ud fra metodisk kildekritik, men ønsket om at give passende historisk baggrund for aktuel politik. Herved føjede Bolin et positivt aspekt til den Weibull'ske negativisme; som levning maatte disse traditioners kildeværdi fastholdes, hvor meget de end havde mistet i betydning som berettende kilder.

¹ Vetenskaps-Societeten i Lund, Årsbok 1930 og 1931. – Siden har han udformet sine undersøgelser til en hel ny teori om sammenhængen, der totalt omstøder Schmeidlers stemma med tre indbyrdes uafhængige hovedredaktioner (*Classica et Mediaevalia* 1948).

Det er dog utvivlsomt Bolins møntforskning, der vil blive staaende som hans vigtigste videnskabelige indsats. Den var hans alfa og omega. Han yndede at berette om, hvorledes tilfældet spillede ham et puds, da han paa Weibulls første seminar fik den romerske denar i nordiske møntfund som opgave. Den 19-aarige student vidste ikke, hvad en denar var, men den 26-aarige licentiat disputerede paa den banebrydende afhandling *Fynden av romerska mynt i det fria Germanien*. Gennem aarhundreder havde mønter været numismatikernes særlige domæne; arkæologer og historikere udnyttede nok deres bestemmelser og resultater, men uden nogen nærmere prøvelse af mønternes og møntfundenes kildeværdi. For Bolin var en metodisk bestemmelse af møntfundenes historiske vidneværdi en første betingelse, og han viste, at den krævede en meget kompliceret analyse, ikke blot af møntfundenes struktur (saavel enkeltvis som i fuld geografisk sammenhæng), men ogsaa af udmøntningens og pengepolitikens varierende karakter. Som et af hans vigtigste almene korrektiver skal nævnes paavisningen af, at perioder med mange og rige skattefund ikke lod sig tolke umiddelbart som vidnesbyrd om velstand, men først og fremmest vidner om krig og uro. De germanske folkevandringer som de svenske hære i Danmark ved midten af det 17. aarhundrede var tydeligt afmærkede ved ophobning af skattefund.

I 1930erne besluttede Bolin at inddrage møntfundene i sine studier over nordisk vikingetid, og samtidig uddybede han sine monetære teorier paa ældre møntvæsen helt tilbage til Lydien. Det resulterede i et manuskript til en samlet mønthistorie helt frem til ca. 1300. Af dette uddrog han sin fornemme afhandling *Muhammed, Karl den Store og Rurik* (Scandia 1939), der reviderede Pirennes tese om araberne som afbrydere af forbindelsen mellem Orient og Occident og placerede vikingerne som betydningsfulde formidlere. Saaledes fik den nordiske ekspansion i vikingetiden en naturlig forklaring.

Herefter hvilede møntstudiet et tiaar. Først efter 1950 genoptog Bolin sine kompletterende undersøgelser i fjerne museer og samlinger alt mens hans teorier om pengevæsenets varierende struktur og funktioner yderligere præciseredes. Paa nordiske historikerkongresser og i foredrag andetsteds fremlagde han vigtige punkter af sine revolutionerende omvurderinger og nye synspunkter med emner som det feudale møntsystems opstaaen, skattemønt og plovpønning samt den betingede gyldighed af Greshams lov; denne – paaviste han – var faktisk kun gyldig, hvor den frie værdimønt herskede, mens en af ham opstillet matematisk formel tillige tog hensyn til alle former for skatte- og

monopolmønt. Bag alt dette laa manuskriptet til den samlede mønthistorie under fortsat revision. Af dette lykkedes det kun Bolin at afslutte og udsende 1. bind *State and Currency in the Roman Empire to 300 A.D.* i 1958. De følgende bind, om samspillet mellem arabisk, byzantinsk og vesterlandsk mønthistorie via vikingetidens møntfund og de feudale møntsystemer til den danske mønthistorie frem til de saakaldte »borgerkrigsmønter» omkring 1300, foreligger i uafsluttet manuskript, men vil antagelig kunne publiceres, saaledes at denne eminentte forskningsindsats forhaabentlig ikke skal forblive en torso.

Bolins historiske interesser var vidtspændende, og specielt var han levende engageret i sin egen tids historie. Det var faktisk den aktuelle samtidspolitik, der umiddelbart før krigsudbruddet i mere end en halv snes aar tvang ham bort fra mønterne. Han kastede sig over studiet af dettes storpolitiske baggrund og rekonstruerede i bogen *Det ensidiga våldet* fra 1944 en fast aarsagsforklaring. Selv om efterkrigstidens flom af autentiske kilder i mangt og meget har gjort den forældet, dokumenterede han dog ved sin analyse af samtidens meget ufuldkomne og farvede kilde-materiale (især de censurerede hvidbøger, memoirer og aviser) sin paastand om, at den middelalderlige kildekritik giver den bedste uddannelse for en samtidshistoriker.

Denne rige forskerpersonlighed virkede ogsaa frugtbart paa mange andre felter end i sine skrifter. Hans noget nervøse undervisning var inciterende, og hans seminar var af en fornem kvalitet, hvorom talrige elevs afhandlinger bærer direkte vidnesbyrd. Hans sikre iudicium var meget søgt, privat som officielt, og altid var han generøs; næppe nogen anden er saa hyppigt blevet kaldet som sagkyndig ved professorbesættelser, ikke blot i Sverige, men ogsaa i alle tre nabolande.

Et udmærket indtryk af Sture Bolins vidtspændende og indtrængende forskning giver nu de to bind afhandlinger, som han i sine sidste aar redigerede til Aldus-serien: *Ur penningens historia* (1962) og *Från Tacitus til Tage Erlander* (1963). Ligeledes i Aldus-serien er posthumt udgivet *Världskriget och Versaillesstraktaten* (1964), et uafsluttet oversigtsværk, der i 1960-61 holdtes som forelæsninger.

Aksel E. Christensen

Dr. Klaus von See disputerede i 1954 over emnet: Det skandinaviske kongedømme i middelalderen, og skulle således have gode forudsætninger for at gennemføre en opgave som den foreliggende